

आधुनिक पद्धतीने ढोबळी मिरची लागवड

प्रा. घोरपडे संदेश भाऊसाहेब

सहाय्यक प्राध्यापक

श्रीराम उद्यानविद्या महाविद्यालय, पानीव, सोलापूर

प्रा. पारसे रामचंद्र निवृत्ती

सहाय्यक प्राध्यापक

श्रीराम कृषी महाविद्यालय, पानीव, सोलापूर

महाराष्ट्रात पुणे, नाशिक, सातारा जिल्ह्यामध्ये हिवाळी हंगामात ढोबळी मिरचीची लागवड केली जाते. महाराष्ट्रात ढोबळी मिरची पक्व असली तरी रंग हिरवागार असल्याने तिचा भाजी शिवाय इतरही उपयोग होतो. ढोबळी मिरची चवीमधील फरक हा मुख्यत्वे करून फळामधील कॅप्सिसीनच्या प्रमाणावर अवलंबून असते. ते साधारणतः २ ते ४ टक्केपर्यंत असते.

हवामान:

ढोबळी मिरचीला दिवसाचे सरासरी तापमान २५ सेल्सिअस व रात्रीचे १४ सेल्सिअस या पिकास उत्तम तापमान असून तापमान १० सेल्सिअस पेक्षा कमी झाल्यास व ठिपके पडल्यास या पिकाच्या वाढीवर अनिष्ट परिणाम होतो.

जमीन व हंगाम:

ढोबळी मिरचीची लागवड ऑगस्ट, सप्टेंबर महिन्यात करतात. त्यामुळे फळांची काढणी जानेवारी, फेब्रुवारी या कालावधीत करता येते. ढोबळी मिरचीला जमिन चांगली कसदार व सुपीक लागते. मध्यम ते भारी काळी पाण्याचा उत्तम निचरा होणारी जमिन या पिकास योग्य आहे. नदीकाठच्या पोयट्याच्या सुपीक जमिनी लागवडीस योग्य आहेत. जमिनीचा सामु ६ ते ७ च्या दरम्यान असावा.

पूर्वमशागत:

ढोबळी मिरचीची लागवड रोपे लावून करतात यासाठी एक किंवा दोन आर क्षेत्रावर रोपवाटीका करावी. जमिन चांगली उभी आडवी नांगरून हेक्टरी १५ ते २० टन शेणखत घालावे. पूर्वीच्या पिकांचे धसकटे गोळा करून दोन कुळवाच्या पाळ्या घाल्यात.

वाण:

- कॅलिफोर्निया वंडर-

या जातीचे झाड मध्यम उंचीचे उभट वाढणारे असून मिरची गर्द हिरव्या रंगाची असते. या मिरचीचे साल जाड असून फळांना तिखटपणा नसतो. ही उशीरा तयार होणारी जात असून हेक्टरी उत्पादन १२ ते १५ टन मिळते.

- अर्का मोहिनी-

या जातीची फळे मोठी आणि हिरव्या गडद रंगाची असून फळाचे सरासरी वजन ८० ते १०० ग्रॅम असते. या जातीचे हेक्टरी उत्पादन २० ते २५ टन असते.

यलो वंडर, भारत आणि इंद्रा यासारख्या ढोबळी मिरचीच्या संकरीत जाती लागवडीस योग्य आहेत.

बियाण्याचे प्रमाण:

हेक्टरी ३ किलो बियाणे. एक किलो बियाण्यास पेरणी करण्यापूर्वी २ ग्रॅम थायरम चोळावे.

लागवड:

रोपे तयार करण्यास निवडलेली रोपवाटीकेची जागा चांगली नांगरून कुळवून तयार करावी. त्यानंतर ३ मीटर लागवडीसाठी १ मीटर रूंद व १५ सेमी उंचीचे गादी वाफे तयार करून वाफ्यावर चांगले कुजलेले शेणखत घालावे. वाफ्यांच्या रूंदीला समांतर अशा २ सेमी खोलीच्या रेषा ओढून त्यांत फोरेट १० जी हे किटकनाशक १० ग्रॅम प्रत्येक वाफ्यात टाकून बी पेरवे व ते मातीने झाकून टाकावे व बियाण्यांची चांगली उगवण व्हावी म्हणून वाफ्यांना झारीने हलकेसे पाणी द्यावे. बी ६ ते ८ आठवड्याने लागवडीस तयार होते. पुर्नलागवड करण्यासाठी ६० सेमी अंतराने सन्या काढाव्यात. रोपे सरीच्या दोनही बाजूस सरीच्या बगलेत ३० सेमी अंतरावर एका ठिकाणी एक रोप लावून करावे. प्रति वाफा दहा ग्रॅम बियाणे वापरावे. एक हेक्टर ढोबळी मिरची लागवडीसाठी सुमारे ४०० ते ५०० ग्रॅम बियाण्याची गरज असते. जातीनुसार बियाण्याची गरज बदलू शकते. रोपे सहा ते आठ आठवड्यांची झाल्यावर ती पुर्नलागवडीस तयार होतात. लागवड करताना रोपे १५ सें.मी. उंचीची आणि आठ ते दहा पाने असलेली निरोगी, सशक्त असावीत. पुर्नलागवड शक्यतो दुपारी ४ नंतर करावी व रोपांना लगेच पाणी द्यावे.

प्रो ट्रें पद्धत:

कंपोस्ट आणि बारीक रेंती (वाळू) हे १:१ या प्रमाणात मिश्रण करून ट्रेंमध्ये भरावे. सर्वसाधारणपणे एका ट्रेंमध्ये ३ ते ४ ग्रॅम मिरची बी लागते. ट्रेंमधील माती भिजवून त्यावर कार्बेन्डाझिम या बुरशीनाशकांची फवारणी करावी. ओळी तयार करून अर्ध्या इंचावर बियाणे टोकून, त्यावर झाकून घ्यावे. ट्रेंवर प्लॉस्टिक कागद झाकल्यास ऊब मिळून ४ ते ५ दिवसांत बियाणे उगवते. त्यानंतर प्लॉस्टिक कागद काढून ट्रें उन्हात ठेवावेत आणि ट्रें ओलसर राहतील, याची काळजी घ्यावी. १० ते १५ दिवसांनी ट्रेंमधील रोपे प्लॉस्टिक पिशवीमध्ये भरून ठेवावीत. तीन ते चार आठवड्यांनंतर ही रोपे लागवडीसाठी वापरावीत.

खते व पाणी व्यवस्थापन:

माती परीक्षणानंतर हेक्टरी १५ ते २० टन शेणखताव्यतिरिक्त १५० किलो नत्र, १५० किलो स्फूरद

व २०० किलो पालाशची आवश्यकता असते. त्यापैकी पालाश व स्फूर्द यांचा पूर्ण हप्ता व नत्राचा अर्धा हप्ता लागवडीच्या वेळी द्यावा. उरलेला नत्राचा हप्ता लागवडीनंतर एक महिन्याने व दुसरा हप्ता ५० दिवसांनी द्यावा. ढोबळी मिरचीला लागवडीपासून सुरुवातीच्या वाढीसाठी भरपूर व नियमित पाण्याची आवश्यकता असते. फूले व फळे लागताना नियमित पाणी द्यावे. काही शेतकरी या पिकाची लागवड पट्टा पद्धतीने करतात व पाणी ठिबक पद्धतीने देतात. यामुळे पाण्याची बचत होते व उत्पादनात सव्वा पटीने वाढ होत असल्याचे दिसून आले आहे. सर्वसाधारणपणे एक आठवड्याच्या अंतराने पाणी द्यावे.

आंतरमशागत:

ढोबळी मिरची चुरडा मुरडा या रोगास बळी पडत असते. त्यासाठी मिरचीचा मळा नेहमी स्वच्छ असणे आवश्यक असते. त्यासाठी सुरुवातीच्या काळास जरूरीप्रमाणे दोन तीन वेळा निंदणी करावी. तसेच झाडांना मातीचा भक्कम आधार द्यावा.

काढणी व उत्पादन:

फळे हिरवीगार व संपूर्ण वाळलेली असल्यास फळांची काढणी करावी. त्यासाठी फळांच्या टोकांच्या वाळलेल्या रूनी केसरांचा भाग गळून पडलेला असावा. फळे झाडावर जास्त काळ ठेवल्यास ती पिकतात. काही देशात लाल फळांना जास्त मागणी असते. परंतु यामुळे पुढील फळांच्या वाढीवर अनिष्ट परिणाम होतो व उत्पादन

कमी मिळते. फळे झाडावरून देठासहीत काढावीत. साधारणपणे दर ८ दिवसांनी फळांची काढणी करावी. अशा ४ ते ५ काढणीत सर्व पिक निघते. प्रति हेक्टरी ढोबळी मिरचीचे १५ ते २० टनापर्यंत सरासरी उत्पादन मिळते.

पिक संरक्षण:

मर-

या रोगामध्ये शेड्याखालील भाग वाळत जातो. हा रोग फायटोथोरा या अर्किंबीच्या प्रकारामुळे होतो. उपाय-

रोगग्रस्त झाडे समुल नष्ट करावीत व राहिलेल्या झाडांच्या मुळाजवळ ०.६ टक्के तीव्रतेचे बोर्डो मिश्रण ओतावे.

बोकड्या-

हा व्हायरस रोग असून या विषाणूंचा प्रसार माव्याच्या किडीमार्फत रोगट झाडापासून वांगल्या झाडाकडे होत असतो. या रोगामुळे पाने आखडून झाडांची वाढ खुंटते. झाडांना फूले येत नाहीत व उत्पन्नावर विपरीत परिणाम होतो.

उपाय-

रोगग्रस्त झाडे समुल उपटून नष्ट करावीत. १ किलो मोनोक्रोटोफॉस प्रति लिटर पाण्यात या प्रमाणात घेऊन झाडांवर दर १५ दिवसांचे अंतराने नेहमी फवारणी करावी.

(संपर्क: +९१ ९६७३६८६६६३)

गव्हाची आंतरमशागत

पेरणी नंतर २१-३० दिवसांनी एक खुरपणी आणि कोळपणी करून तणांचा बंदोबस्त करावा. पीक कांडी अवस्थेत आले की मजुरांच्या सहाय्याने तणांचा बंदोबस्त करता येत नाही. पिकाची नासाडीच जास्त होण्याची शक्यता असते. अशा परिस्थितीत तण नियंत्रणासाठी तणनाशकाचा वापर करणे फायद्याचे ठरते तसेच वाढते मजुरीचे दर, वेळेवर मजुरांची अनुपलब्धता यामुळे तणनाशकाचा वापर फायदेशीर व प्रभावी ठरतो. गव्हात चांदवेल, हराळी यासारख्या तणांचा प्रादुर्भाव होतो. त्याकरिता जरूरी प्रमाणे एक किंवा दोन खुरपणी, तसेच कोळपणी करून जमीन मोकळी करावी. आंतरमशागती मुळे तणांचा नाश होतो व जमिनीत ओलावा टिकून राहण्यास मदत होते.

गहू पिकातील अरुंद पानांचे आणि रुंद पानांच्या तण नियंत्रणासाठी पेरणीनंतर ३० ते ३५ दिवसांनी दर हेक्टरी आयसोप्रोट्युरॉन (५०%) दोन ते तीन किलो किंवा मेटासल्फूरॉन मेथाईल (२०%) हेक्टरी २० ग्रॅम किंवा २-४-डी (सोडियम) + २% युरिया ६०० ते १२५० ग्रॅम ६०० ते ८०० लिटर पाण्यातून मिसळून गव्हाच्या दोन ओळीत फवारावे. तणनाशक फवारल्यानंतर १० ते १२ दिवस पाणी देवू नये. तणनाशकाच्या फवारणीसाठी प्लॅटफॉन किंवा प्लडजेट नोजल वापरावे. तसेच फवारणीसाठी साधा नॅपसॅक पंप वापरावा. पॉवर स्प्रे वापरू नये.

खुरपणी नंतर द्या उर्वरित नत्राची मात्रा:

- बागायती वेळेवर पेरलेल्या गव्हास खुरपणी झाल्यानंतर (सर्वसाधारणपणे २१-३० दिवसांनी) प्रती हेक्टरी ६० किलो नत्र (१३० किलो युरिया), बागायती उशिरा पेरलेल्या गव्हास प्रती हेक्टरी ४० किलो नत्र (८५ किलो युरिया) द्यावा.
- पीक ५५ ते ७० दिवसांचे असताना १९:१९:१९ या विद्राव्य खताची दोन टक्के या प्रमाणे दोन वेळा फवारणी करावी. (१० लिटर पाण्यात २०० ग्रॅम १९:१९:१९)
- दाणे भरण्याच्या अवस्थेत दोन टक्के युरियाची फवारणी करावी. (१० लि. पाण्यात २०० ग्रॅम युरिया)